

Innspill fra Kulturtanken til Fellesskoleutvalget

Den kulturelle skolesekken og skolens samfunnsoppdrag

Kulturtanken er statens forvaltningsorgan for kunst og kultur i for, av og med barn og unge, og har det nasjonale ansvar for Den kulturelle skolesekken (DKS). Gjennom DKS får alle elever i grunnskolen og videregående skole profesjonelle kunst- og kulturopplevelser som en integrert del av opplæringen. DKS er et unikt demokratisk virkemiddel for å sikre likeverdige muligheter til å oppleve og delta i kunst og kultur og styrke skolens dannelsesoppdrag.

Skolen har et bredt samfunnsoppdrag som strekker seg utover faglig kunnskapsformidling. Den er en arena for identitetsbygging, fellesskap og demokratisk deltakelse. Vi ser at skolens rolle nå blir enda viktigere som motvekt til økende polarisering, digital fragmentering og antidemokratiske strømninger. Kunst og kultur gir erfaringer som utvikler empati, kreativitet og kritisk refleksjon – kompetanser som er avgjørende for å forstå seg selv og andre, og for å delta aktivt i samfunnet. DKS bidrar til dette ved å gi alle elever tilgang til kunst- og kulturopplevelser som bidrar til dannelse, uavhengig av bosted og bakgrunn, og er dermed et sentralt virkemiddel for å opprettholde skolens brede samfunnsoppdrag.

Skolen er en kulturarena og en arena for kunstopplevelser. Kunst og kultur skal ikke være et tillegg, men en grunnleggende del av skolens oppdrag. Kulturtankens arbeid i samarbeid med DKS i fylkeskommuner og kommuner om å integrere *DKS i lærerutdanningen*, er en måte å gi kommende lærere verktøy til å bruke kunst som pedagogisk ressurs, styrke skolens evne til å møte framtidens utfordringer – samtidig som kunstens egenart ivaretas.

Samarbeid mellom kunstsektor og skolesektor

DKS skal ikke redusere kunst til et middel for å løse skolefaglige eller samfunnsmessige utfordringer. Men det betyr ikke at kunsten må eller bør stå isolert fra barn og unges virkelighet. Kunsten utvikler seg i møte med publikum. I møtet oppstår det en vekselvirkning, der ikke bare barn og unge, men også utøvere, kunstnere og formidlere blir stilt ovenfor nye perspektiver, nye spørsmål og nye erfaringer. Når kunstnere i skolen formidler og skaper i møte med elever, styrkes kunstens vitalitet og samfunnsforankring. Hartmut Rosa bruker begrepet resonans som en gjensidig, levende relasjon der begge parter berøres og transformeres. Dette er ikke en mekanisk respons, men en prosess som skaper mening og forandring. I møtet mellom kunstnere og elever kan resonans oppstå når elevene berøres av kunstens uttrykk og svarer med egne perspektiver. Hos kunstnerne kan resonans oppstå når de berøres av elevenes reaksjoner, noe som kan inspirere og utvikle kunsten. Dette er ikke instrumentalisering, men en naturlig del av kunstens dynamiske liv. En rigid forståelse av «kunst på kunstens premisser» kan bli ekskluderende og kunstmøter som bommer på målgruppa kan få en negativ virkning.

Det er sammenheng mellom kunnskap om demokratiske prosesser, og barn og unges medvirkning i prosesser som omhandler dem selv. Reell medvirkning skaper elever med kunnskap om og tro på demokratiske prosesser. Å gi elevene en stemme betyr ikke at de skal definere kunstens premisser. Det er å anerkjenne at noe av kunstens kraft ligger i samspillet mellom uttrykk og mottakelse – det som oppstår i møtet mellom kunster og elev – og er det vi noen ganger kaller magi. Elevmedvirkning kan bidra til dypere engasjement, økt forståelse og en mer meningsfull opplevelse – uten å gå på bekostning av kunstnerisk frihet eller kvalitet.

Kunsten og kulturens rolle i å hindre utenforskap

Kunst og kulturopplevelser i skolen kan bidra til at barn og unge opplever fellesskap, mestring og tilhørighet – avgjørende faktorer for å motvirke utenforskap. Å uttrykke seg kreativt kan styrke selvtillit og bidra til sosial inkludering, og kan være særlig viktig for elever som strever faglig. Skolen er en arena der elevene opplever kunst og kultur i mange fag og ulike former, og slik er kunst og kultur ofte integrert i det pedagogiske arbeidet. Det er et stort potensial for å videreutvikle samarbeid mellom skolesektor og kultursektor gjennom DKS, og for å styrke og bygge inkluderende arenaer på fritiden. Samordning mellom aktører som Kulturskolerådet, UKM (Ung kultur møtes) og Ungdom og fritid kan bidra til å finne løsninger og en mer helhetlig rigg for barn og unge som faller utenfor dagens tilbud. Tverrsektorielt samarbeid og lavterskeltilbud er nøkkelen for å skape inkluderende kulturarenaer som varer. Tilgjengelig informasjon om eksisterende tilbud ut til målgruppen er et sentralt tiltak her for å hindre utenforskap.

Kunsten og kulturens plass i beredskapen rundt barn og unge

Beredskapsmeldingen løfter kunst og kultur som viktig å hegne om: “(S)plittelse i egen befolkning henger sammen med tilgang til faktabasert informasjon og innbyggernes selvstendige, kritiske tenkning, samt at vi slår ring om viktige fellesarenaer som frivilligheten, idretten og kulturlivet.” Tilgang til kunst og kultur er derfor en nødvendighet både fordi kunst og kultur som ytringer gjør at elevene får møte ulike meninger og dermed får øvd seg på kritisk tenkning og trent på demokratisk sinnelag. og fordi kulturlivet bidrar til fellesskap og samhold. Meldingen sier at kunnskap om historie og kultur er essensielt for å forutse og håndtere konflikter, noe som er blitt særlig viktig når Norge er blitt flerkulturelt. Kulturarenaer skaper møteplasser der barn og unge kan bygge relasjoner og oppleve inkludering, noe som er viktig i krisesituasjoner og ved sosial uro, og kreative uttrykk gir barn og unge verktøy for å bearbeide følelser, stress og traumer. Slik kan kunst fungere som en kanal for å uttrykke det som er vanskelig å sette ord på.

Kunst og kultur må anerkjennes som en del av skolens kjerneoppdrag

For at skolen skal ruste elever til å møte framtidens utfordringer, må kunst og kultur anerkjennes som en del av skolens kjerneoppdrag. Det krever styrking av kunstfagene i læreplanen, integrering av DKS i skolens helhetlige opplæring og utvikling av lærerutdanningen med kunnskap om kunst og kultur. Skolen skal gi barn og unge det de trenger for å leve gode liv – ikke bare fagkunnskap, men dannelse, kreativitet og evne til å forstå seg selv og andre. Kunst og kultur er nøkkelen til dette. Den kulturelle skolesekken er et etablert og effektivt virkemiddel som bør videreutvikles og styrkes i skolens framtidige organisering.

Anbefalinger til utvalget

- Styrke kunstfagene i læreplanen og sikre tid og kompetanse til estetiske fag.
- Forankre Den kulturelle skolesekken som en del av skolens helhetlige opplæring, med tydelig vekt på kunstens og kulturens egenart.
- Utvikle lærerutdanningen med kunnskap om kunst og kultur, blant annet gjennom prosjekter som *DKS i lærerutdanningen*.
- Anerkjenne kunst og kultur som en del av livsmestring og demokratisk dannelse i skolens overordnede oppdrag.
- Utarbeid strategier for både fysisk og digital kunstformidling for å sikre kvalitet og likeverdige tilbud i hele landet.

Matias Hilmar Iversen, direktør Kulturtanken